

DR. FRISNYÁK SÁNDOR

A „Világföldrajz” egy geográfus szemével

*Tóth József (főszerkesztő): Világföldrajz
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010*

A Világföldrajz című könyv bolygónk természet-, társadalom- és gazdaságföldrajzát foglalja össze. Műfaját tekintve a könyv *tudományos ismeretterjesztő* mű, tehát – a szokásos megfogalmazás szerint – a művelt nagyközönség számára készült. Az általános, ágazati és regionális földrajzi ismereteket tartalmazó kötet lényegesen több, mint tudománynépszerűsítő munka, *a legkorszerűbb és modern szemléletű összefoglalása, rendszerezése mindannak, amit a Földről és lakóinak tevékenységéről tudunk.*

A földrajz a Földön lejátszódó természeti és társadalmi folyamatok egymásra hatását vizsgálja. A kölcsönhatásrendszer feltárása a természet- és társadalomtörténeti ismeretekre épül, s így a mai állapotrajz egy fejlődésfolyamat részeként jelenik meg. A Világföldrajz c. könyv is ilyen szemlélettel íródott, melyben a szerzők a témafeldolgozásban érvényesítik a genetikai elvet, a kauzalitást és a szintézisalkotást, megállapítva azt, hogy Földünk mai képét hosszú természettörténeti és rövid társadalomtörténeti folyamatok formálták. S ezeket a témaköröket a könyv nagyobbik felét alkotó általános és ágazati földrajzi fejezetek tárgyalják, de megtalálhatók a regionális nagyfejezetben is, lokális terekhez kötődően.

A másfélezer oldalt kitevő Világföldrajz hatalmas mennyiségű tudományos ismeretanyagot közöl (ezeket a tartalomjegyzék 24 oldalon sorolja fel). Az általános és ágazati részben olvashatunk a Föld és az élet fejlődéséről, belső szerkezetéről, az ásványi nyersanyagokról és energiahordozókról, a lemeztektonikai elméletről, a légkörről, a hidroszféráról, a glaciológiáról, a zonalitásról, a környezeti válságról, a különböző területek környezeti veszélyforrásairól, a környezetrombolás és a klímaváltozás várható következményeiről. Külön fejezet foglalkozik a természeti erőforrások egyre jelentősebb igénybevételeivel, a természeti környezet társadalmi-gazdasági térré alakulásával. A társadalomföldrajz fogalomkörébe tartozó kérdések közül a Föld népessége, a migráció és mobilitás, a településrendszer, a városok szerkezete és funkcionális tagozódása, a modern többpólusú világgazdaság kialakulása, térszerkezete, a centrum- és perifériatérsegek, az infrastruktúra, a távközlés és infokommunikáció, valamint a közlekedés meglehetősen nagy terjedelemben került feldolgozásra. A részdiszciplinák jellemzése tovább folytatódik az egészségföldrajz, a kulturális földrajz, a turizmusföldrajz és a politikai földrajz bemutatásával, majd a globális problémák és trendek rendszerezésével fejeződik be a könyv általános és ágazati földrajzi nagyfejezete. Az egyes fejezetek tudományelméleti és -módszertani kérdésekre is kitérnek, megjelenítve a felfogásbeli különbségeket, a jelenségleírásokban, értékelésekben pedig a hazai példákra is hivatkoznak. A Föld tudományos feltárásában a magyar természet- és társadalomtudósok is részt vettek, munkájukat a kötet első fejezete foglalja össze.

A regionális földrajzi nagyfejezet a kontinensek és az egyes államok természet-, társadalom- és gazdaságföldrajzi jellemzéseit tartalmazza. Az országjellemzések egységes szerkezetben íródtak: a természetföldrajzi viszonyok rövid összefoglalásával kezdődnek, majd a történeti fejlődést és a politikai földrajzi helyzetet, a népesség- és településföldrajzi sajátosságokat, a gazdasági életben belül a mezőgazdaságot, az ipart és a szolgáltatásokat, végezetül a régiókat és a városokat ismertetik. A szerzők a lényegkiemelésre és a *komplex földrajzi jellemzésre*, az alapvető ok-okozati összefüggések megjelenítésére törekednek. A regionális földrajzban – az előző nagyfejezethez hasonlóan – a legfrissebb, általában egy-két éves adatokkal találkozunk. Természetesen egy folyamatleírásnál megjelennek a régebbi statisztikai adatok is.

A világ földrajzának sokoldalú, igényes és modern szemléletű feldolgozását a kötet főszerkesztője, Tóth József „Színes világunk” c. fejezetével zárja le. A könyv egészének összefoglalását a világban meglévő különbségek és érdekességek megjelenítésével, alapvető információbázist jelentő (valamennyi állam legfontosabb adatait tartalmazó) statisztikai táblázatokkal oldotta meg a főszerkesztő.

A Világföldrajz c. kézikönyv negyvenöt szerző, köztük élvonalbeli földrajztudósok munkája. A koncepcióformálás és szerkesztés nem könnyű feladatát *Tóth József* professzor kitűnően látta el, és szerzőtársaival a Föld egészéről olyan *szintézist alkotott*, amely – remélhetően – hosszú időn át *alaplírásként* szolgálja a honi földrajztudományt, -oktatást és ismeretterjesztést. A könyv felhasználható a felsőoktatásban is, és hasznos segítőtársa (szemléletalakítója) lehet a terület- és településfejlesztéssel foglalkozó szakembereknek és politikusoknak is. Mindenekelőtt abban, hogy globálisan gondolkodjanak és lokálisan (a helyi közösségek és a nemzet érdekeinek megfelelően) cselekedjenek.

Egy kis részlet a nagy tartalomjegyzékből

16. Migráció és mobilitás (*Ekéné Zamárdi Ilona – Dövényi Zoltán*)
  - 16.1. A fogalmak magyarázata
  - 16.2. A vándorlások hatása és következményei
  - 16.3. A nemzetközi vándormozgalom
    - 16.3.1. Elméleti alapvetés
      - 16.3.2. A korábbi időszakok jelentős migrációs áramlatai
        - 16.3.2.1. Rabszolga-kereskedelem
        - 16.3.2.2. Kivándorlás a tengerentúlra Európából
        - 16.3.2.3. Vendégmunkások Nyugat-Európában
          - 16.3.2.3.1. A vándorlást kiváltó okok és a munkaerő származási országai
          - 16.3.2.3.2. A vendégmunkások földrajzi elhelyezkedése
          - 16.3.2.3.3. Társadalmi hatás a fogadó és küldő országokban
      - 16.3.3. A globalizálódó világ nemzetközi vándorlási folyamatai
        - 16.3.3.1. A nemzetközi migráció nagysága és típusai
          - 16.3.3.1.1. A magasan képzettek vándorlása
          - 16.3.3.1.2. A szegények nemzetközi migrációja
        - 16.3.3.2. A kontinensek közötti vándorlási mérlegek
          - 16.3.3.2.1. A nemzetközi migráció regionális megoszlása
      - 16.3.4. A menekültek vándorlása
  - 16.4. A belső vándorlások szerepe a regionális különbségek kiegyenlítésében

Irodalom